

Vantaan kouluinventointi

Vantaan kaupunkisuunnittelu

Vantaan kaupunki

Kaupunkisuunnittelu

Kielotie 28

01300 Vantaa

Kirjoittaja

Elina Riksmann

Taitto

Kari Tervo

Kannen kuva

Vantaan kaupunginmuseo

VANTAAN KOULUINVENTOINTI

14.8.2016 – 28.2.2017

Vantaan kaupunkisuunnittelu

Elina Riksman

SISÄLLYS

JOHDANTO	5
Työryhmä	5
INVENTOINTITYÖ	6
Kouluinventoinnin tavoitteet	7
Kohderyhmän rajausta	7
Rakennukset, rakennelmat ja ympäristöt	7
Arvotustyö	8
Inventointi rakennusperintötietokannassa	8
Inventoinnin taustatyö	9
TULOKSET	11
Vantaan vanhimmat koulurakennukset 1837–1909	12
1910–1929	13
1930–1949	15
1950-luku	16
1960-luku	18
1970-luku	19
1980–1987	21
YHTEENVETO	23
Kohdeluettelo	25
Lähteet	26

JOHDANTO

Tämä puolen vuoden mittainen inventointihanke kokoaa yhteen vantaalaiset koulurakennukset vuoteen 1987 asti. Inventointityön tarkoitus on määritellä näiden 75 koulukohteemme kulttuurihistoriallinen merkitys. Vantaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaampien koulurakennusten joukko on selvitetty ryhmittelemällä ja vertailemalla kohteita mm. ikäryhmittäin. Kouluverkoston muuttuessa ja kehittyessä voidaan tätä inventointia käyttää kulttuurihistoriallisena lähtötietoaineistona esimerkiksi erilaisissa koulurakennusten ja kouluympäristöjen kehitystoissa. Inventointi onkin tarkoitettu tilanhallinnan, kaavoituksen, rakennussuojeluviranomaisten ja rakennusvalvonnan sekä kaupunkilaisten käyttöön.

Työryhmä

Hanke on toteutettu Vantaan kaupunkisuunnittelun, tilakeskuksen ja kaupunginmuseon yhteistyönä. Kouluinventoinnin ohjauksesta ovat vastanneet kaupunkisuunnittelun aluearkkitehti, tilakeskuksen hankearkkitehti ja hankesuunnittelupäällikkö sekä kaupunginmuseon museonjohtaja ja kaksi rakennustutkijaa. Ohjausryhmän lisäksi kohteiden arvottamistyöryhmään osallistuivat rakennustutkijat ja hankearkkitehti. Lisäksi vanhimpia koulurakennuksia koskevia taustatietoja on saatu kaupungin palveluksessa työskentelevältä tutkijalta, joka parhaillaan työstää Vantaan vanhan rakennuskannan inventointia (VAARI-inventointi). Arkistohoitaja on Vantaan kaupunginarkistossa järjestänyt kouluista saatavaa arkistomateriaalia jo muutaman vuoden ajan. Arkistohenkilökunta on työllään edesauttanut suuresti tätä inventointityötä mm. kokoamalla koulujen nimitietoja. Vantaan kaupunginmuseossa valokuva-arkistosta vastaava amanuenssi on digitoinut ja koonnut tietokantaan kuva-arkistosta inventoijan valitsemat vanhat valokuvat.

Vantaalla 28.2.2017

Elina Riksmän

INVENTOINTYÖ

Kouluinventoinnin tavoitteet

Kouluinventoinnin tavoitteena on kartoittaa kokonaisselvityksenä kaikki vantaalaiset yli 30 vuotta vanhat koulurakennukset ja niiden kulttuurihistorialliset ominaisuudet. Inventointityö ei sisällä rakennuksen tekniseen kuntoon liittyvää tutkimusta. Työn tarkoituksena on ollut löytää kulttuurihistoriallisesti ja arkkitehtonisesti merkittävimmät koulukohteet. Työn on tarkoitus myös palvella tilanhallintaa, maankäytön suunnittelua, rakennusten korjaustoimintaa ja sen ohjausta sekä rakennussuojeluun liittyviä tarpeita. Inventointi auttaa ohjaamaan maankäyttöön ja rakentamiseen liittyviä päätöksiä ja niihin kohdistettavia voimavaroja. Erillisten rakennushistoriaselvitysten tilaamisen tarve vähenee niiden koulukohteiden osalta, jotka tässä inventoinnissa on todettu kulttuurihistoriallisilta arvoiltaan vaatimattomiksi. Sen sijaan merkityksellisten rakennusten ominaispiirteiden ja arvojen oikea-aikainen huomioiminen maankäytön eri hankkeissa takaa, että vantaalainen kulttuurihistoriallinen omaisuus säilyttää arvonsa.

Kohderyhmän rajaus

Inventointi kattaa vantaalaiset koulutarkoitukseen rakennetut kohteet aina vanhimmasta koulurakennuksesta vuodelta 1837 vuoteen 1987 saakka. Kolmenkymmenen vuoden ajanjakso nykypäivästä taannehtien antaa mahdollisuuden tarkastella kohteita kulttuurihistorian ja rakennusperinnön näkökulmasta. Tästä syystä 30 vuotta nuorempia rakennuksia ei sisällytetty tähän inventointiin. Koulurakennuksella tarkoitetaan opetuskäyttöön rakennettuja rakennuksia, eli entisiä kansakouluja, ala- ja yläasteita, yhteiskouluja sekä ammattikouluja. Aikarajaus jättää inventoinnin ulkopuolelle vantaalaiset ammattikorkeakoulurakennukset, niiden ollessa nuorempia kuin 30 vuotta.

Inventointiin on sisällytetty myös ne rakennukset, jotka eivät ole enää koulukäytössä. Tällaisia ovat esimerkiksi yksityisomistuksessa olevat, asunnoiksi muutetut koulurakennukset ja seurantaloina palvelevat entiset koulut. Näitä esiintyy eritoten vantaalaisten vanhempien puukoulujen ryhmässä. Kuitenkin näiden kohteiden sisällyttäminen inventointiin on antanut entistä kattavamman kuvan vantaalaisesta koulurakennusperinnöstä. Esimerkiksi yhdestä merkittäväksi tunnistetusta ryhmästä eli uusrenessanssi-puukoulujen joukosta jopa kolme rakennusta neljästä on muussa kuin koulukäytössä. Kattava tarkastelu puukoulujen osalta ei siis olisi ollut mahdollista ilman kaikkien koulurakennusten huomioimista ja sisällyttämistä inventointiin nykyisestä käyttötarkoituksesta

riippumatta. Esimerkkeinä koulurakennuksen käyttötarkoituksen muutoksesta toimivat myös musiikkiopisto Orvokki eli entinen Tikkurilan yhteiskoulu sekä Koiraväylän terveysasema, joka on alun perin rakennettu sosiaali- ja terveysalan ammattikouluksi.

Rakennukset, rakennelmat ja ympäristöt

Koulurakennusten lisäksi inventointiin sisältyvät samassa kiinteistössä sijaitsevat alkuperäiset opettajien asuntolat, talousrakennukset ja saunat. Varsinkin vanhemmissa kohteissa rakennuskokonaisuuden huomioiminen osoittautui tärkeäksi osaksi inventointia. Talousrakennuksilla, saunoilla ja opettajien asuntoloilla on oma merkittävä roolinsa kouluympäristöjen rakennushistoriassa. Eräissä koulukiinteistöissä sijaitsee rakennuksia jopa neljältä eri vuosikymmeneltä. Mikäli eri-ikäiset rakennukset kiinteistössä esiintyvät onnistuneena kokonaisuutena ja positiivisesti kokonaisuuteen vaikuttavana kerroksisuutena, vaikuttavat nämä luonnollisesti myös kohteen yleisarvioon ja yksittäisten kohteiden arvoluokkaan. Tämä sama seikka koski myös koulurakennusten laajennuksia. Monen koulun kohdalla alkuperäistä rakennusmassaa on laajennettu jopa kahteen kertaan. Tällainen voimakas kerroksisuus on nähtävissä esimerkiksi Itä-Hakkilan ja Veromäen kouluissa. Kolmen eri vuosikymmenen koulurakennuksen muodostamia kokonaisuuksia Vantaalla on niin ikään monia. Näistä ansiokas esimerkki on Rekolan koulu, jonka kiinteistössä sijaitsevat erilliset koulurakennukset 1920-, 1950- ja 1990-luvuilta.

Uusimmat 1990- ja 2000-luvuilla rakennetut rakennukset, rakennelmat, roskakotokset ja ulkoviivinevarastot on rajattu tämän inventoinnin ulkopuolelle.

Osana inventointia tarkasteltiin myös kouluympäristöjä. Mikäli koulun ympäristöön liittyy maisema-, kylä- tai kaupunkikuvallisesti noteerattua arvokasta aluetta, vaikutti se kohteen yleisarvioon. Lisäksi nostettiin esille kouluympäristöistä löytyvää vanhaa puustoa, hedelmätarhoja, pienimittakaavaisia ja päällystämättömiä perinteisiä pihanäkymiä. Rakennusperintöön liittyvät ympäristötekijät toimivat näin yhtenä lisäarvona kohteita tarkasteltaessa. Koulujen pihojen puuston ja kasvillisuuden arviointi ei sisällynyt inventointityöhön.

Arvotustyö

Rakennusten kulttuurihistoriallinen arvottaminen tapahtui vertailevan metodin avulla. Vertailemalla saman aikakauden kohteita keskenään on mahdollista hahmottaa kunkin kohteen ansiot toisiinsa nähden. Kohteet jaettiin ryhmiin vuosikymmenittain. Joissain tapauksissa vuosikymmenen taitteen lähetyillä rakennettua, tai voimakkaasti edellistä vuosikymmentä tyyllisesti edustavana, kohdetta vertailtiin myös yli vuosikymmenrajojen. Esimerkiksi Pähkinärinteen koulu (rv. 1980–1981) on sisätilojensa, massoitteensa ja eritoten betonielementtirakenteensa vuoksi samantyyppinen kuin 1970-luvun koulurakennukset. Pähkinärinteen koulua vertailtiin sekä 1980- että 1970-lukujen ryhmissä.

Vertailua ei tehty naapurikuntien tai valtakunnallisesti tunnettuihin kouluihin. Vantaan kaupungin nykyinen rakennusperintö on toiminut lähtökohtana inventoinnin arviointityössä ja vertailu on tapahtunut Vantaan kaupungin näkökulmasta.

Arvotustyö kulminoituu arvolauskeiksi, jotka on laadittu jokaisesta inventoidusta rakennuksesta. Lausekkeet perustuvat rakennusten suojelusta annetun lain (4.6.2010/498) pykälän 8 mukaisiin suojelun edellytyksiin, joilla arvioidaan rakennuksen merkittävyyttä:

1. harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (harvinaisuus);
2. historiallinen tyypillisuus alueelle (tyypillisuus);
3. aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (edustavuus);
4. alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys);
5. merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (historiallinen todistusvoimaisuus); tai
6. näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus).

Näiden kuuden perusteen lisäksi rakennuksissa tarkasteltiin rakennustaiteellisia arvoja ja ympäristöarvoa. Kullekin rakennukselle oli mahdollista valita niin monta arvolausetta kuin sen erilaiset piirteet vaativat, jotta sen kulttuurihistorialliset arvot tulevat esille yhdistelmänä, mutta kuitenkin eritellysti.

Rakennuksen ansioksi kertyvien arvolauseiden sekä vertailun kautta saatavien tulosten perusteella inventoija arvioi rakennukselle sopivan arvoluokan kolmesta vaihtoehdoista. Arvoluokka on rakennuskohtainen. Vantaan kaupungin rakennusperintökohteet on luokiteltu seuraaviin arvoluokkiin:

- R1, rakennus on kulttuurihistoriallisesti erittäin merkittävä
- R2, rakennus on kulttuurihistoriallisesti merkittävä
- V, rakennuksen kulttuurihistorialliset arvot ovat vaatimattomat

Arvotustyössä edettiin vuosikymmenittain ja se tehtiin ryhmätyönä. Inventoija laati oman näkemyksensä perusteella kunkin rakennuksen arvoluokasta ehdotuksen. Arvotustyöryhmä arvioi yhdessä inventoijan alustuksen perusteella ehdotusten paikkansapitävyyttä. Lopuksi koko 74:n koulun kohderyhmää ja sen sisällä muodostuneita painotuksia tarkasteltiin kokonaisuutena. Arvotustyön tulokset arvioitiin lopulta myös ohjausryhmässä.

Inventointi rakennusperintötietokannassa

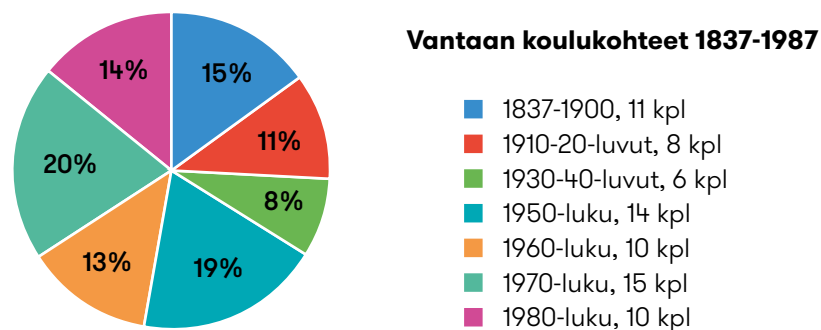
Rakennuksista kertynyt tieto kerättiin Vantaan kaupunginmuseon Kirsti-kokoelmanhallintajärjestelmään. Tietokannassa on jokaiselle kiinteistölle oma sivustonsa, jonka alle kiinteistön rakennukset perustettiin. Tietokantaan kerättiin rakennuskohtaisesti perustiedot, kuten osoite, rakennusvuosi, suunnittelijat, rakennusmateriaalit ja -tapa. Tietokantaan lisättiin tekstimuodossa kuvailevan osuuden lisäksi sanallinen arvio kohteen merkityksistä ja mahdollisista erikoispiirteistä. Näiden lisäksi omalle välilehdelle koottiin rakennukseen sopivat arvolausekkeet ja valittu arvoluokka. Rakennuskohtaisesti tietokantaan tallennettiin myös kohteen inventointivalokuvat sekä kaupunginarkistosta löytyneitä alkuperäis- tai muutospiirustuksia referensseiksi jatkotutkimusta varten.

Tietokannasta on mahdollista tulostaa kiinteistö- tai rakennuskohtaisia pdf-tiedostoja, joihin tulostettavan tietomäärän voi rajata tarpeen mukaan. Tästä inventoinnista ei heti sen valmistumisen yhteydessä ole tehty painotuotetta tai sähköistä julkaisua.

Inventoinnin taustatyö

Kunkin kohteen muutoshistoria ja mahdolliset laajennus- ja korjaustyöt on selvitetty osana inventointia ennen ja jälkeen kohdekäyntien. Rakennusten muutoshistoria on pyritty selvittämään kohteen muutossuunnitelmien ja lupahistorian avulla. Tässä työssä on käytetty apuna Vantaan kaupungin sähköistä piirustuspankkia, rakennuslupien sähköistä tietokantaa sekä kaupunginarkistosta löytyvää piirustusmateriaalia. Tämän tiedon pohjalta muutossuunnitelmien toteutumista on pyritty paikallistamaan kohteissa. Muutoshistorian tarkastelu on ollut keskeinen osa inventointityötä etenkin kohteen alkuperäisarvoja punnittaessa. Varsinkin uudemman rakennusperinnön tarkastelussa näyttelee suurta roolia kohdekäynneillä tehty rakennusmateriaalien, -osien ja talotekniikan tunnistus ja ajoitus.

Koulukohtaiset rakennushistoriaselvitykset ovat olleet yksi suurimmista tietolähteistä tässä tutkimuksessa. Näiden lisäksi tietolähteenä on käytetty koulujen omia historioikeja ja kirjallisuutta. Nykytilan ja lähihistorian selvittämiseen on lisäksi käytetty kouluhenkilökunnan, kuten kouluisäntien haastatteluja.

Tarkasteltaessa 74:ää inventoitua koulua vuosikymmenittäin ryhmiteltynä, erotuvat koulurakennusten suurimmat rakennuskaudet joukosta. Vantaan yleisin koulujen ikäluokka on 1970-luvun koulut, joita on 20% eli 15 kohdetta. Jälleenrakennuskauden koulut, eli 1950-luvun koulurakennukset, ovat toiseksi suurin ryhmä 19%:lla. Niitä on 14 kohdetta. Kolmanneksi kookkain ryhmä on 1980-luvun koulut (14%). Vantaan vanhimmat koulut vuosilta 1837-1909 (myös 14%) yhdistettiin yhdeksi tarkasteluryhmäksi koulurakennusten samankaltaisuuden vuoksi.

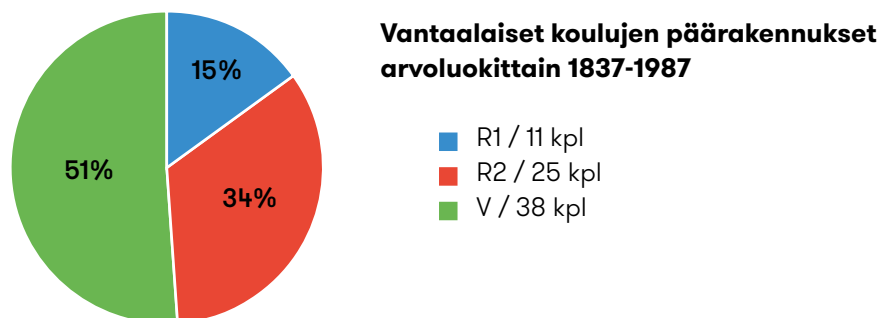
Nämä rakennukset ryhmittyyvät historian aikajanelle seuraavasti: Vantaan vanhin koulu Kyrkoby skola rakennettiin 1837 ja seuraavat näihin päiviin säilyneet koulut vasta 1890-luvulla. 1890-1909 välillä rakennetut koulurakennukset ovat kaikki hyvin samankaltaisia. Oli siis perusteltua käsitellä tätä näennäisesti pitkää aikaväliä yhtenä kohderyhmänä.

1960-luvun koulut jäivät 13 prosentin osuuteen, sillä suuriin ikäluokkiin valmistaututtiin koulurakentamisen osalta jo 1950-luvun puolella. 1910- ja 20-luvut on tässä inventoinnissa niputettu yhdeksi ryhmäksi, sillä vantaalaisista kouluista vain yksi on rakennettu 1910-luvulla (Bykulla Kivistössä vuonna 1912). Näiden osuus kaikista kouluista on 10%. 1930- ja 40-luvut on niin ikään yhdistetty yhdeksi ryhmäksi 1940-luvun sodanjälkeisen niukan rakennusvaiheen vuoksi. Vantaalla on 1940-luvulta jäljellä kolme koulua. Näiden kahden vuosikymmenen anti on vain 10% kaikista kouluista.

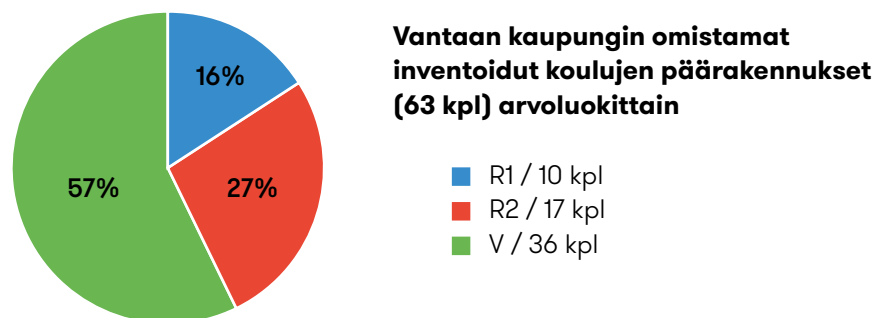
Koulurakennuksia arvioitaessa on otettava huomioon niihin kohdistuvat jatkuvat muutos- ja korjaustarpeet. Esimerkiksi koneellisen ilmastoinnin asentaminen rakennukseen jälkityönä on haastavaa, koska ilmanmäärävaatimukset kasvattavat järjestelmien kokoluokkaa. Taloteknisten vaatimusten lisäksi muutospaineita aiheuttavat luokkakokojen vaihtelu, opetussuunnitelmien uudistukset ja opetusmetodeihin kulloinkin liittyvät ihanteet. Nykypäivänä tilankäytössä tavoitteeksi on noussut esimerkiksi opetustilojen muunneltavuus. Tällaisia muunneltavuuden periaatteita noudatettiin jossain muodossa jo 1970-luvun hallikouluja suunniteltaessa, mutta käytännössä muutosten toteuttaminen vanhoissa rakennuksissa ei ole ongelmaton eikä aina mahdollistakaan.

Rakennusperintöä arvioidessamme alkuperäisyys on yksi merkittävimmistä arvoperusteista. Alkuperäisyyteen vaikuttavat kuitenkin juuri edellä mainitut muutos- ja korjauspaineet. Riippuu myös rakennuksen iästä ja rakennustavasta, kuinka merkittävästi rakennusmateriaalien alkuperäisyyttä voidaan painottaa rakennuksen arvottamisen yhteydessä. Vanhimpien puukoulujen arvo kärsii esimerkiksi alkuperäisten puukunnoiden vaihtamisesta huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi 1970-luvun elementtikoulun kohdalla. Toisin sanoen rakennustekniikan ja materiaalin valinta, sekä niiden sovittaminen kohteeseen rakennusperinnön vaalimisen periaatteiden mukaisesti riippuu kohteen iästä, rakennustavasta ja materiaaleista. On myös ymmärrettävä esimerkiksi 1970-

luvun rakentamiseen liittyviä rakennetyyppivikoja ja niiden korjaamiskeinoja. Näin ollen on oltava valmis kompromisseihin alkuperäisten materiaalien menetykseen liittyen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että restauroivan tai säästävän korjaussuunnittelun periaatteista olisi muuten tingittävä.

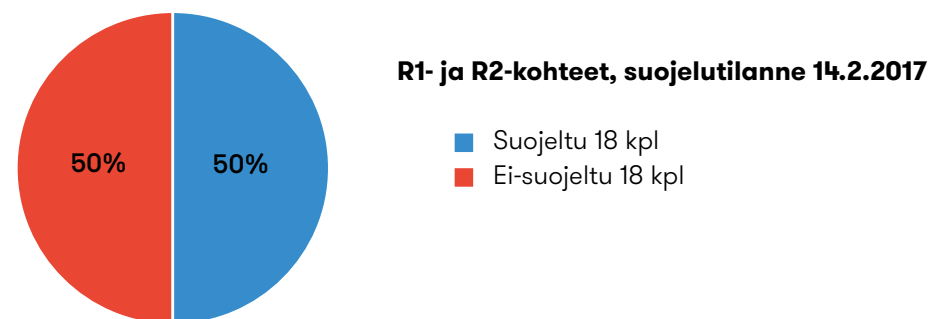
R1-ryhmään kuuluu inventoinnin kohdejoukosta 15% kouluista eli 11 kohdetta. R2-kohteita on inventoiduista kohteista 34% ja loput 51% V-kohteita. R1- ja R2-kohdeiden ryhmissä pääpaino on vanhemmissa kouluissa vuosilta 1837–1949. Harvinaisuus ja alkuperäisyys sekä historiallinen todistusvoimaisuus olivat pääperusteita ylimpiä arvoluokkia annettaessa. V-kohteet painottuvat välille 1950–1987. Modernista rakennusperinnöstä nostettiin muutamia kohteita R1- ja R2-luokkiin. Kyseisten koulujen rakennussuojelullisia edellytyksiä harkittiin tarkasti.

Kaavoitustilanteessa R1- ja R2-kohteiden suojelutarvetta ja suojelun tasoa harkitaan aina tapauskohtaisesta kaavoitusprosessin kautta. Inventointi toimii yhtenä maankäyttö- ja rakennuslain (202/2005)¹ edellyttämänä selvityksenä, joita vaaditaan asemakaavaa laadittaessa. Inventointitietoja voidaan täydentää asemakaavatyön aikana tarvittavilta osin.

Koulukiinteistöihin sijoittuvia, tähän inventointiin sisällytettyjä rakennuksia on yhteensä 105. Näihin rakennuksiin lukeutuvat päärakennusten eli varsinaisten koulurakennusten lisäksi asuntolat, neuvolat, saunat, aitat ja muut talousrakennukset. Näistä kaikista inventoinnin rakennuksista R1-ryhmään kuuluu 12 rakennusta. Lisänä edellä mainittuihin yhteentoista koulujen R1-luokan päärakennukseen on Kivistön Bykullan pihamaalla sijaitseva 1760-luvun aittarakennus. R2-kohteita on kaikista inventoinnin rakennuksista 28 rakennusta. Koulujen R2-luokan päärakennuksien lisäksi R2-luokan arvon saivat Vapaalan 1950-luvun neuvolarakennus (Rajatorpan koulun kiinteistössä) sekä kaksi Västersundomin koulun 1890-luvun talousrakennusta.

Seuraavissa luvuissa esitellään inventoinnin tuloksia vertailemalla kunkin aikakauden tyypillisimpiä kouluarkkitehtuurin piirteitä ja merkittävimpiä koulukohteita Vantaalla.

¹ Maankäyttö- ja rakennuslaki (202/2005) 9§ Vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa.

TULOKSET

Vantaan vanhimmat koulurakennukset 1837–1909

Vantaan vanhimmat koulurakennukset vuosilta 1837–1909 yhdistettiin omaksi ryhmäkseen, sillä ne vertautuvat toisiinsa jo harvinaisuutensa ja samankaltaisen rakennustyyppinsä ansiosta. Kaikki tämän ryhmän koulut ovat puurakenteisia. Lisäksi seuraavien vuosikymmenien, 1910- ja 1920-lukujen, koulurakennustyyppit eroavat näistä vanhemmista koulurakennuksista selvästi, etenkin 1920-luvun klassismin konventioiden määrätessä koulusuunnittelua. Inventoinnissa oli siis luontevaa käsitellä Vantaan vanhimmat koulut omana ryhmänään.

Vanhin vantaalaisista kouluista on vuonna 1837 rakennettu Kyrkoby skola (R1) Helsingin pitäjän kirkonkylässä. Se on Suomen vanhin edelleen koulukäytössä toimiva koulurakennus. Tämä uusgoottilaisia piirteitä toistava koulu on hyvin säilynyt ja sen pihapiiri on hedelmäpuineen edelleen pienimittakaavainen ja kodikas. Sen viimeisin korjaus on tehty säästämällä niin arkkitehtuurin kuin materiaalien suhteen vuonna 2007. Rakennuksen hellävarainen ja onnistunut korjaus on ollut mahdollista samaan kiinteistöön rakennetun uudisrakennuksen tarjoamien mahdollisuuksien, kuten esteettömän opetuksen, vessojen ja ruokalan sekä lämmityskeittiön ansiosta. Kyrkoby skola, eli Helsingin pitäjän koulu on, sekä historiallisten merkitystensä että hyvin säilyneen arkkitehtuurinsa ansiosta, yksi merkittävimmistä rakennusperintökohteista Vantaalla. Se on myös yksi hienoimmista kouluesimerkeistä omassa viiteryhmässään. Koulukontekstissa on huomioitava, että rakennuksen säästävä korjauskäsittely on eräs lisäarvo ja syy koulun nykymerkitykselle.

Yksi merkittävä rakennusryhmä vantaalaisessa kouluhistoriassa ovat uusrenessanssi-koulut, joita Vantaalla on jäljellä neljä. Ne perustuvat tyyppipiirustuksiin *Normalritningar för folkskolebyggnader på landet* vuodelta 1892. Inventointia tehdessä tarkasteltavana on ollut ainoastaan tyyppipiirustusten koulutyyppi nro. 5, joka vastaa vaihtelevasti vantaalaisia uusrenessanssikouluja kohteesta riippuen. Kahdessa koulurakennuksesta, entisessä Västra finska folkskola:ssa (R1) eli entisessä Seutulan koulussa ja Ylästön kotiseututalossa (R2), on jäljellä muiden rakennusosien lisäksi tyyppipiirustuksiin merkityt paripöytäuunit. Ensin mainitussa on erityisen hyvin säilyneitä tai harmonisesti kerrostuneita rakennusmateriaaleja ja -osia, kuten pariovia, listoituksia ja paneelointeja. Arvokaimpiin näistä uusrenessanssikouluista lukeutuvat edellä mainittu nykyisin asuinkäytössä oleva Seutulan koulu ja Dickursby skola (R1), joka toimii edelleen kouluna Jokiniemessä. Näistä etenkin Dickursby skola on säilyttänyt 1900-luvun

alun ilmeensä kirjastolaajennuksesta huolimatta. Erityistä kohteessa on sen runsaiden alkuperäisten rakennusosien lisäksi värilasein koristettu umpikuisti. Tämän kaltaisissa kohteissa ikkunoiden ja ovilehtien sekä julkisivujen paneelointien ja listoitusten alkuperäisyys ja niihin sovitut laadukkaat korjaustoimet, kuten perinteiset peltityöt ovat selvä lisäarvo.

Dickursby skola 1900-luvun vaihteessa. Kuva: Vantaan kaupunginmuseo.

Dickursby skola 2016. Kuva: Elina Riksmann, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

Yksi merkittävä 1890-luvun koulukohde Vantaalla on Västersundomin koulu (R1) Länsisalmessa. Koulurakennus on Theodor Höijerin suunnittelema². Koulun julkisivuissa on jäljellä verrattain runsaat ja ajalle tunnusomaiset puuleikkauskoristeet. Sisätiloissa on alkuperäisiä rakennusosia, kuten ajalle tyypillisiä peilipariviovia ja puolipanelointeja. Kohteen kiinteistöön kuuluvat kaksi alkupeiraisen rakennusvaiheen talousrakennusta sveitsiläistyyllisin koristein, tontille 1950-luvulla rakennettu keittolarakennus sekä 1990-luvun koulurakennus. Västersundomin koulu sijaitsee väljästi rakennetussa maalaismaisemassa ja sen erityispiirteisiin kuuluu puutarhamainen pihapiiri. Koulun johtokunnassa toimi alueella asunut Zacharias Topelius 19 vuoden ajan³.

Puukoulujen arvotuksessa painotus on toistuvasti kohteiden alkuperäisyydessä. Sokkelien, ikkunoiden, julkisivupanelointien sekä kuistirakenteiden alkuperäisyydellä on merkittävää painoarvoa arvoluokkaa punnittaessa. Kohteiden korjaushistoria on monivaiheinen, mutta useimmissa kohteissa on välttytty esimerkiksi ulkopuolisilta lisöeristyksiltä, jotka monesti pilaavat herkin puujulkisivun dimensiöt. Mikäli kohde on poistunut koulukäytöstä jo muutamia vuosikymmeniä sitten, ei paineita nykyaikaisen talotekniikan asentamiselle ole ehtinyt muodostua. Toisaalta monessa puukoulussa on ilmanvaihtojärjestelmän koneisto ja

Västersundoms skola. Kuva: Elina Riksman, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

² Eskola, Vaari-inventointi.

³ Västersundoms folkskola 100 år, 8.

kanavisto onnistuttu sijoittamaan rakennuksen yläpohjaan, jolloin luokkatiloihin näkyviin jäävät enää ilmastointipäätteet ja raskailta alakattoratkaisuilta on välttytty. Näin on tehty esimerkiksi Kyrkobyn koulussa.

Säästävä korjaustapa on rakennusperinnön arvon säilyttämisen näkökulmasta ainoa vaihtoehto vantaalaisten puukoulujen korjausperiaatteita valittaessa. Yhtenä hyvänä esimerkkinä tällaisesta korjaustavasta voidaan pitää juuri Kyrkobyn koulun peruskorjausta.

Västersundoms skola. Kuva: Elina Riksman, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

1910–1929

Vantaalla on 1910-luvun koulurakennuksista jäljellä vain Bykullan seurantalo vuodelta 1912 (R2) Kivistössä. Yleinen oppivelvollisuus kuului itsenäisen Suomen ensimmäisiin kulttuuripoliittisiin tehtäviin. Sitä koskeva laki tuli voimaan syksyllä 1921⁴. Tämä aiheutti vilkkaan vaiheen koulurakentamisen historiassa myös silloisen Helsingin maalaiskunnan alueella. Kohdejoukossa on 1920-luvun sekä näyttäviä, kookkaita puukouluja, että ensimmäisiä kivikouluja, jotka ovat myöhempiin kouluihin verraten pienimittakaavaisia ja yhtä niukkoja varustukseltaan kuin puukoulutkin.

⁴ Odd Fellows -yhdistystalo, ent. Vantaan kansakoulu, 54.

Puukoulujen joukosta esille nousee edustavana aikakauden esimerkkinä entinen Königstedtin koulu vuodelta 1925 (R1) Seutulassa. Koulukäyttö rakennuksessa loppui jo vuonna 1974. Nykyisin rakennus toimii kotiseutuyhdistystalona. Luokahuoneet ja yläkerran asuintilat ovat kokeneet hyvin pieniä muutoksia vuosikymmenten mittaan ja julkisivut ovat säilyneet alkuperäisessä asussa ulko-ovia lukuun ottamatta. Huomion arvoista on se, että monessa vanhemmassa koulu-kohteessa, joissa esimerkiksi wc-toiminnot on alun perin sijoitettu kuivakäymälöihin pihan perälle, on tehty LVI-tekniikan uudistuksia ja sisävessojen rakentaminen vasta 1970-luvulla. Muutos- ja korjaustöitä ei ole välttämättä tehty tätä ennen rakennuksissa kuin pienessä mittakaavassa esimerkiksi lämmitysjärjestelmän uusimisena.

Königstedtin koulu toimii nykyisin kotiseutuyhdistyksen toimitilana. Kuva: Elina Riksmann, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

Vantaan ensimmäinen kivikoulu on entinen Oksanmäen kansakoulu vuodelta 1926 eli nykyinen kulttuurikeskus Orvokki (R1), jossa toimivat musiikkiopisto ja kuvataidekoulu. Rakennus ilmentää klassismin ihanteita ja se on julkisivuiltaan erinomaisesti säilynyt. Rakennuksen kanssa samalla tontilla sijaitsee Jalmari Peltosen suunnittelema vuonna 1939 valmistunut funktionalistinen kansakoulu, joka on niin ikään musiikki- ja kuvataidekäytössä. Vanhempi koulu on korjattu sisätiloiltaan 1990-luvulla eikä sisäpinnoilla ole varsinaisesti tekemistä alkuperäisen arkkitehtuurin kanssa.

Entinen Oksanmäen kansakoulu eli nykyinen kulttuurikeskus Orvokki on Vantaan vanhin kivikoulu (rv. 1926). Kuva: Elina Riksmann, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

Veromäen koulu, eli entinen Backaksen kansakoulu (R2), on mielenkiintoinen esimerkki voimakkaasti kerroksellisesta koulukokonaisuudesta. Koulun alkuperäinen punatiilimassa vuodelta 1926 on ollut ajalle tyypillisesti kaksikerroksinen ja telttakattoinen. Koulu on pienikokoinen ja se on alun perin käsittänyt vain yhden luokahuoneen veistoluokan, keittiön ja opettajien asuntojen lisäksi. Koulun punatiilijulkisivuun ja tiilikattoon materiaalit saatiin läheiseltä Elannon tiilitehtaalta, sillä sijaitsihan koulu Elannon mailla⁵. Rakennusta laajennettiin vuonna 1955 perustuen arkkitehti V.J. Myyrinmaan suunnitelmiin⁶. Koulu kasvoi kolmella punatiilestä muuratulla siivellä. Myyrinmaa liitti uuden pääsisääkäynnin vanhaan koulurakennukseen linjakkaalla, pitkällä katoksella. Koulun kolmas rakennusvaihe on 2000-luvulta, kun Sirén-arkkitehdit suunnittelivat koulun uusimmat laajennusosat. Niin ikään punatiilestä toteutettu laajennus jäljittelee massoiteltultaan, kattomuodoltaan ja aukotukseltaan Myyrinmaan 1950-luvulla määrittämää linjaa. Vaikka alkuperäinen vuoden 1926 koulu on jäänyt kookkaiden laajennusosien vuoksi altavastajaksi, ovat alkuperäisestä rakennusmassasta poimitut elementit sitoneet kokonaisuuden yhteen. 2000-luvun laajennus ei myöskään estä näkemää koulun vanhimmille osille Ylästöntieltä tarkasteltaessa.

⁵ Leppänen, 213.

⁶ Leppänen, 212.

Veromäen koulun eli entisen Backaksen kansakoulun kolme rakennusvaihetta näkyvät kuvassa vasemmalta oikealle. Kuva: Elina Riksmán, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

1930–1949

Sotia edeltävänä aikana Helsingin maalaiskunnan alueen koulurakentaminen oli määrällisesti vähäistä, mutta rakentaminen kehittyi kookkaampaan, näyttävämpään ja arvokkaampaan suuntaan. Tästä esimerkkinä on aiemmin mainittu Jalmari Peltosen suunnittelema vuonna 1939 valmistunut Oksanmäen kansakoulu, eli nykyinen Kulttuurikeskus Orvokki Tikkurilassa. Koulu tarjoaa runsaasti ajalle tunnusomaisia funktionalistisia yksityiskohtia. Peltoselle ominaiseen tapaan pääsisääntäytymisen suunnitteluun on paneuduttu. Koulua on laajennettu 1990-luvulla, mutta laajennus jää anonyymisti tontin alarinteeseen eikä se varsinaisesti riko Peltosen kansakoulun ilmettä. Koulun sisäosien rakennusosat, huonekorkeus, kiintokalusteet ja yksityiskohdat, kuten pyöristetyt smyggit, ovat hienosti säilyneitä. Koulun muutos musiikkiopistoksi ei ole varsinaisesti hävittänyt koulun alkuperäistä tunnelmaa. Entisiin terveysisärien vastaanottohuoneisiin, kansliaan ja talonmiehen asuntoon on remontoitu pieniä soittoluokkia.

Sodan jälkeinen aika oli maalaiskunnan alueella niukkaa rakennusaikaa myös koulujen osalta. Tämän ajan ponnistuksiin kuuluu Ilpolan kansakoulu, nykyinen Ilpolan koulu, eli Rajatorpan vanha koulu Vapaalassa. Koulun rakennustyöselitykseen⁷ lisätyllä sivulla luetellaan materiaaleihin liittyviä muutoksia: luonnonkivisokkeli tehtävä betonista, palo-ovet pellin sijaan asbestista. Rakennusmateriaalien vaikea saatavuus on siis vaikuttanut myös Ilpolan koulun toteutukseen.

⁷ Vantaan kaupunginarkistosta löytyy Ilpolan kansakoulun alkuperäiset piirustukset sekä rakennustyöselostus.

Koulun piirustukset perustuvat arkkitehtien Antero Pernajan ja Erkki Huttusen allekirjoittamiin rakennushallituksen tyyppipiirustuksiin (koulutyyppi nro 16), joissa pohjaratkaisu perustuu sivukäytävään⁸. Koulurakennus edustaa 1930-luvulle tyyppillistä konservatiivista modernismia⁹. Ilpolan koulupiha on kivituhkapölyllysteinen, kodikas ja pienimittakaavainen. Tontin laidalle on istutettu komea poppelirivistö jo koulun rakennusvaiheessa.

Kulttuurikeskus Orvokki syksyllä 2016. Kuva: Elina Riksmán, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

Ilpolan koulun pihanäkymiin liittyvät keskeisesti vanhat poppelit. Kuva: Elina Riksmán, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

⁸ Salonen ja Schalin, 9.

⁹ Salonen ja Schalin, 53.

1950-luku

Kuntien valmistautuessa suurten ikäluokkien koulutaipaleeseen oli 1950-luku kotimaassa vilkasta koulurakentamisen aikaa. Kun 1950-luvun alussa Helsingin maalaiskunnan alueen kansakouluissa opiskeli hieman alle 2000 oppilasta, oli määrä 1960-luvun puolessa välissä jo 6000. Maalaiskunnassa kouluja rakennettiin ennätysmäärä. Tämä johtui myös tyyppitalovaltaisten omakotialueiden voimakkaasta kasvusta¹⁰.

Koulusuunnittelussa siirryttiin kaksi- tai kolmekerroksisiin koulurakennuksiin. Selkeyteen pyrkivän suunnitteluihanteen mukaisesti toiminnot jaettiin omiin siipiinsä. Käytössä oli usein sivu- tai keskikäytävään perustuva koulutyyppejä. Luokahuoneet ja liikuntasali sijoitettiin kummatkin omiin osiinsa, jolloin muodostui joko L-kirjaimen muotoisia rakennusmassoja tai vaihtoehtoisesti osat järjestettiin porrastetusti peräkkäin. Pelkistetyt julkisivut rapattuine pintoineen olivat muodissa maalaiskunnan alueella. Joissain kohteissa on käytetty hillitysti punatiiltä rappauspintojen rinnalla. Kattomuodot olivat useimmiten harjakattoja ja ikkuna-aukotus rytmikästä ja symmetristä. Rakennuksia koristettiin harjakattoihin päätyikkunoin ja liuskekiladonnalla sokkeleissa ja sisäänkäyntien luona.

Tuomelan koulun 1930- ja 50-luvun osat erottaa helposti vaihtuvasta sokkelityypistä. Kuva: Elina Riksmann, Vantaan kaupungin museo, 2016.

Ilahduttavan monessa vantaalaisessa aikakauden koulussa on säästynyt alkuperäisiä detaljeja, kuten tammiovia niklattuine heloineen. Hienovaraiset vanhat rakennusosat näyttelevät muuten pelkistetyssä arkkitehtuurissa suurta roolia.

1950-luvun vantaalaisessa koulusuunnittelussa esiintyy kaksi arkkitehtia yli muiden: Jalmari Peltosen ja Viljo Johannes Myyrinmaa. Kummankin työt erottuvat edukseen aikakauden koulujoukosta. Myyrinmaa suunnitteli Vantaalle useampia kouluja: Rekolan koulun 1951 (R1), Veromiehen koulun laajennus 1955 (R2), Jokiniemen koulun 1955 (R2) ja Vantaankosken koulun 1956 (V). Jalmari Peltosen töitä olivat Simonkallion koulu 1953 (R2), Tuomelan koulun laajennus 1957 (R1), Dickursby skolan laajennus 1957 (R1) ja Viertolan koulu (R2) sekä asuntola 1959 (R2). Peltosen laajennustöistä kumpikin oli jatkoa aiemmalle suunnittelutyölle. Tuomelan ja Dickursbyn 1930-luvun koulut olivat hänen suunnittelemaansa. Näistä kahdesta koulusta muodostuivatkin eheät ja harmoniset kokonaisuudet ja ne on arvotettu ylimpään arvoluokkaan R1.

Edustavin vantaalainen 1950-luvun esimerkki lienee V.J. Myyrinmaan Rekolan koulu vuodelta 1951. Rekolan koulu poikkeaa muista arkkitehtien koulusuunnitelmista pienemmän mittakaavan ja kodikkaan sekä lämmينhenkisen suunnittelun ansiosta. Julkisivujen keskeisin elementti on rappauspintojen ja harjakattomuodon lisäksi liuskekilan harmoninen käyttö sokkeleissa ja pilareissa sekä puurakenteisen katoksen yhdistäminen kivimateriaaliin. Erityisen viehättäviä ovat ajalle tunnusomaiset harjakattoiset ikkuna-aukotukset, joiden koko vaihtelee ympäri julkisivun. Pohjoispään sisäänkäynnin luokse Myyrinmaa on järjestänyt pienempiä ikkuna-aukkoja romanttisesti epäsymmetriseen somitelmaan. Sisätilojen viimeisin peruskorjaus vuodelta 2007 tehtiin säästämällä. Alkuperäiset lakatut mäntyovet ja tiililaatoit päällystetyt smyygit, mosaiikkibetonilattiat sekä Unto Kaipaisen kookkaat muraalit saivat jäädä paikoilleen. Koulurakennuksen kanssa samassa kiinteistössä ovat vuoden 1928 Rekolan vanha koulu (R1), matala vuonna 1997 rakennettu koulurakennus ja pieni saunamökki vanhan koulun rakennusajalta. Vuoden 1928 kivinen kaksikerroksinen koulu ja Myyrinmaan koulurakennus asettuvat tontille luontevasti vastakkain. Uusin vuoden 1997 koulurakennus sijoittuu tontin alalaitaan. Se ei peitä näkymiä vanhempien koulurakennusten suuntaan Rekolantieltä päin tarkasteltaessa. Uusin koulurakennus myös istuu vanhempaan rakennuskantaan värinsä ja kattomuotonsa ansiosta säilyttäen kokonaisuuden harmonisena.

¹⁰ Karlsson, 58.

Unto Kaipaisen maalaus vuodelta 1953 Rekolan koulun aulassa. Kuva: Elina Riksmán, Vantaan kaupungin museo, 2016.

Jalmari Peltosen Simonkallion koulussa (R2) on muista aikalaishouluista poiketen käytetty aiemmilta vuosikymmeniltä tuttuja funkkiksen elementtejä. Sisätilojen tilankäyttö on ilmapaa ja juhlayampaa kuin verrokkikouluissa. Rakennuksen massoittelu on ajalle tyypillinen. Toiminnot järjestyvät omiin siipiinsä ja yleisvaikutelma on levollinen. Rakennukseen kuuluu ajalle tyypilliseen tapaan opettajien asuntolasiipi, jonka pihalle on rakennusvaiheessa istutettu omenatarha. Koulua on laajennettu 1990-luvulla, mutta laajennusosa jää katseilta piiloon lähestymissuunnista tarkasteltuna. Laajennustöille ominaista on koulun reittien ja kulkusuuntien muuttuminen. Simonkallion koulun juhlaya pääsisäänkäynti fasettilasine ovineen on jäänyt ilmeisen vähälle käytölle uusien reittien viessä ulos ja sisään laajennusosan kautta.

Simonkallion koulu. Kuva: Elina Riksmán, Vantaan kaupungin museo, 2016.

1960-luku

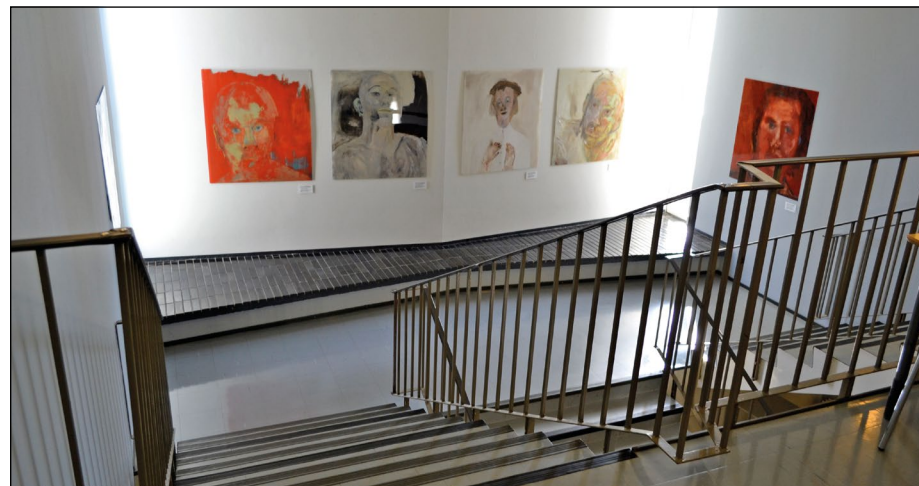
1960-luvulla kouluarkkitehtuuri muuntui tarkoituksenmukaiseen ja pelkistetympään suuntaan. Rakennukset olivat aiempaa matalampia ja usein vain yksikerroksisia. Arkkitehtuurissa pyrittiin vähitellen tilojen muunneltavuuteen. Betonin käyttö koulurakentamisessa lisääntyi huomattavasti¹¹. Rakennustuotanto teollistui vuosikymmenen mittaan ja paikallarakentamisesta luovuttiin vähitellen¹². Aikakauden vantaalaisissa kouluissa toistuvat yleisesti muodissa olleet piirteet: pitkät käytävälinjat, maltillinen kerroskorkeus, ikkunanauhat ja suuret ikkunapinnat sekä tasa- ja pulpettikatot.

Aikakauden suunnittelijoista Vantaalla nousee esiin arkkitehti Risto-Veikko Luukkonen. Hän on suunnitellut Vantaanjoen koulun 1964 (V) sekä 1950-luvun puolella Leppäkorven koulun (V) sekä Korson koulun (V). Luukkosen Vantaanjoen koulun suunnitelma on kokonsa puolesta poikkeuksellinen 1960-luvun koulu kohde Vantaalla ja se ilmentää kaikkia edellä mainittuja aikakaudelle tyypillisiä piirteitä. Sen porrastetusta julkisivussa on muista kouluista poikkeavaa juhlallisuutta. Koulu on jäänyt sijaintinsa vuoksi kahden suuren väylän, Hämeenlinnan väylän ja Kehä III:n puristuksiin. Näkymiä koululle rajaavat meluvallit. Rakennuspaikka onkin menettänyt kaupunkikuvallisen asemansa. Tämä seikka vaikutti erityisesti koulun arvottamiseen. Lisäksi alue on lentomelualue. Vantaanjoen koulun kohdalla oli nimenomaan punnittava koulurakennuksen arkkitehtonisten ansioiden lisäksi sen mahdollisuuksia säilyä koulu- tai muussa käytössä myös jatkossa. Käyttötarkoitusta ei voida suojella. Koulun oppilaat ovat siirtymässä lähistön uusiin kouluihin vuonna 2019. Toivottavaa luonnollisesti olisi, että Luukkosen suunnittelema koululle löytyisi jatkossa yhtä täysipainoista ja rakennuksen arvon mukaista käyttöä.

Toinen Vantaalle useita kouluja 1960-luvulla suunnitellut arkkitehti on Veikko Nortomaa. Hänen töitään ovat 1950-luvun Jokivarren koulu ja asuntola (V), hiljattain purettu Kivistön koulu vuodelta 1961 (ei sisälly tähän inventointiin), Kuusikon koulu 1964 (V) sekä Keskuspuiston koulu eli nykyinen Tikkurilan opistotalo 1965 (R2).

¹¹ Salonen ja Schalin, Vantaanjoen koulu, 72.

¹² Nieminen, Salonen ja Schalin, 5.

Entinen Keskuspuiston koulu toimii nykyisin kansalaisopistona. Kuva: Elina Riksmann, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

Risto-Veikko Luukkosen suunnittelema, 1964 valmistunut Vantaanjoen koulu. Kuva: Elina Riksmann, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

Nortomaan opistotalo on alun perin rakennettu kansalaiskouluksi, eräänlaiseksi ammattikouluksi, jossa oli tiloja kotitalouden ja veisto- sekä sorvaustaitojen opiskeluun. Kiinteistön rakennuskokonaisuuteen kuuluu kaksi koulurakennusta ja muuntamo. Kaksikerroksinen päärakennus on säilyttänyt muotonsa verrattain hyvin. Koulu on ajalleen tyyppilinen matala punatiilestä muurattu ja paikalla valettu pitkänomainen, kapearunkoinen rakennus, josta erottuu korkea voimistelusalin massa. Nortomaan 1960-luvun tyyliille uskollisena on opistotalo pelkistetty¹³ ja tarkoituksenmukainen. Sen sisätiloista on parhaiten säilynyt koulu porrasaula siviikkunoineen ja klinkkerilaatoituksineen.

1970-luku

Vantaan väestömäärä kasvoi voimakkaasti 1970-luvulla aina 72 000:sta 127 000:een asukkaaseen. Muuttoliikkeen keskellä kauppalaista kaupungiksi 1974 muuttunut Vantaa pyrki järjestämään oppivelvollisuusikäisille opetus ja opetus-tilat tiukasta taloudellisesta tilanteesta huolimatta. Peruskoulu-uudistus asetti koulusuunnittelulle uudet raamit, kun peruskouluasetus astui voimaan 1970. Opetussuunnitelmassa huomioitiin nyt ainekohtainen opetus, joka määritteli tilajakoa ja -tarpeita kouluissa. Koulusuunnittelussa luovuttiin 1950- ja 1960-luvulta tutusta perinteisestä luokka- ja käytävä-mallista. Koulurakennukset pyrittiin suunnittelemaan sopiviksi erilaisiin opetustarpeisiin, kuten luokka-, ryhmä- ja yksilöopetukseen. Näin syntyi uudentyypinen syvärunkoinen koulutyyp¹⁴.

Vantaan 1970-luvun kouluista erottuu edukseen erityisesti kaksi Arno Savelan suunnittelemaa koulua: vuonna 1975 valmistunut Koivukylän koulu (R2) sekä Martinlaakson koulu vuodelta 1974 (R2). Kumpikin koulu edustaa ajassaan uudentyypistä kouluarkkitehtuuria eli syvärunkoista hallikoulua, jossa muunneltavuus ja monitoimisuus olivat keskeisiä ihanteita.

Martinlaakson koulun suunnittelua Arno Savela pohjusti vierailemalla - Vantaan koulusuunnittelutoimikunnan tavoin¹⁵ - Ruotsin Malmössä uusia kouluja suunnittelevan SAMSKAP-yhteistyöjärjestön luona. SAMSKAP-ideologian mukaisesti Ruotsissa rakennettiin useille paikkakunnille toimintakeskuksia, joissa kaupallisten palveluiden lähelle rakennettiin koulu, uimahalli, kirjasto ja terveyskeskus

¹³ Salonen ja Schalin, Kivistön koulun rakennushistorian selvitys.

¹⁴ Hölsä, 32-34.

¹⁵ Hölsä, 34.

Martinlaakson koulun sisä näkymiä. Kuva: Elina Riksman, Vantaan kaupungin museo, 2016.

Kivimäen koulun pesubetonista julkisivua koristaa geometrinen maalaus. Kuva: Elina Riksmän, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

saman kävelykadun varrelle¹⁶. Nytemmin puretun Martinlaakson ostoskeskuksen lähettävälle rakentuivatkin Martinlaakson koulu sivukirjastoineen, uimahalli ja nuorisotalo, joista myös nuorisotalo on hiljattain purettu. Martinlaakson koulu onkin suunnitteluperiaatteidensa vuoksi poikkeuksellinen koulu Vantaalla. Keskeisinä ajatuksina olivat muuntojoustavuus ja monikäyttöisyys. Rakennus mitoitettiin rakennusteollisuuden käyttämien elementtien modulimitoituksen mukaan¹⁷. Näin tapahtui myös muissa vantaalaisissa aikansa elementtirakenteisissa kouluissa.

Martinlaakson koulu on käynyt läpi mittavan peruskorjauksen ja laajennustyön vuonna 2010, jossa pieni siipiosa rakennettiin perustuen alkuperäiseen Savelan suunnitelmaan. Korjaustyössä koulun ikkunat ja julkisivumateriaali vaihdettiin alkuperäistä vastaaviin uusiin rakennusosiin. Massiivisen ilmastointijärjestelmän tuomat ilmanotto päätteet ja konehuoneet sijoitettiin katolle kuution muotoisiin ”kontteihin”. Osa tekniikasta järjestettiin alapohjaan kaivettuun tilaan. Vesikattoremontti ja yläpohjan eristys vaikuttivat erityisesti laatikkomaisen massan räystäsdetaljiin.

¹⁶ Nieminen, Salonen, Schalin, 7.

¹⁷ ibid.

Vuonna 2016 peruskorjatun Pähkinärinteen koulun ruokalassa kasvaa koriste-maalauksen muodossa pähkinäpuu. Talotekniikkaa, kuten ilmastoinnin päätekanavia, ei ole koteloitu piiloon. Kuva: Elina Riksmän, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

Edellä mainitut muutokset ovat tyypillisiä ongelmakohtia ja joskus ilmeisen väistämättömiä korjaustöitä aikakauden kouluissa. 1970-luvun koulukohteita rakennusperinnön, alkuperäisyyden ja autenttisuuden näkökulmasta tarkasteltaessa on myönnettävä, että ajan koulukohteiden suojelutavoitteissa ei voida painottaa materiaalin alkuperäisyyttä samassa suhteessa kuin vanhemman rakennusperinnön kanssa voidaan tehdä. Alkuperäisten materiaalien automatisoitu vaihto uusiin korjaustyön koittaessa ei pitäisi olla itsestäänselvyys, mutta selvää on, että aikakaudelle tyypillisten ongelmallisten rakennetyyppien kanssa materiaalien uusiminen ja rakennetyypin korjaus on joskus ainoa vaihtoehto rakennuksen säilymiselle. Tähän kaikkeen vaikuttaa luonnollisesti sisäilman laatuun ja talotekniikkaan liittyvät sekä koulukäytöstä johtuvat muospaineet. Martinlaakson koulu on hyvä esimerkki alkuperäisiä suunnitteluperiaatteita säästävästä korjaustavasta. Koulun alkuperäistä pedagogisiin periaatteisiin pohjaavaa tilankäyttöä on painotettu korjaussuunnittelussa. Sisätilojen väri-tyksessä on osittain säilytetty Savelan ja sisustusarkkitehti Anita Karhusen

väri-ideologia. Tilojen dynamiikka ei ole varsinaisesti kokenut muutoksia peruskorjauksen yhteydessä ja uusi tekniikka on sovitettu onnistuneesti koulun korkeaan runkoon.

Vantaalaisten elementtirakenteisten koulujen ruudutettua julkisivua on pyritty monessa kohteessa elävöittämään esimerkiksi ympäristöstä pintastruktuuriltaan poikkeavilla erikoiselementeillä tai maalauksilla. Tällaisia voidaan nähdä esimerkiksi Kivimäen koulussa (V), Pähkinärinteen koulussa (V) ja Lehtikuusen Kaarna -koulussa (V), joista viimeisessä julkisivua koristaa peltikaseteista koottu mosaiikki.

1970-luvun koulujen sisätiloista voi edelleen löytää alkuperäiseen sisustukseen kuuluvia ajalle tyypillisiä kirkasvärisiä, geometrisiä koristemaalauksia, joilla pyrittiin elävöittämään elementtikoulujen tunnelmaa. Tällaisia maalauksia löytyy esimerkiksi Lehtikuusen Kaarnan koulusta ja koulun viereisestä liikuntahallista (V). Pähkinärinteen 1981 valmistuneen ja 2016 korjatun koulun (V) ruokalassa on geometrinen Pähkinäpuu-maalaus, joka säästettiin korjauksessa ylimaalaamiselta. Pähkinärinteen 1970-lukulaiset sisätilat säilyivät korjauksessa verrattain erinomaisesti, sillä alkuperäiset vihreän ja ruskean väriset väliovet ja kevyet, ikkunalliset väliseinärakenteet säästettiin. Aikakauden rakennuksille on tyypillistä, että kouluissa lattiamateriaalit, kuten Hovi-vinyylilaatat, vaihtuvat peruskorjauksissa uusiin. Samoin aikakauden tyypillisestä rakennustavasta kertova pilari-palkkijärjestelmä jää alakattorakenteiden alle piiloon. Alkuperäiseen arkkitehtuuriin perustuvia sisätiloja ja tunnelmia voidaan onnistuneesti tavoitella materiaali- ja värivalinnoin, suhtautumalla säästäväisesti käyttökelpoiseen rakennusosiin ja edellä mainitut koristemaalaukset yksinkertaisesti säästämällä.

1980–1987

Koulurakentaminen ammensi 1980-luvulla osittain vielä 1970-luvun elementtirakentamisen perinteestä. Peruskoulu-uudistus oli vakiinnuttanut asemansa. Koulujen mittakaava 1980-luvun Vantaalla oli hyvin vaihteleva. Kaupunkiin rakennettiin 1980-luvulla useita pieniä kouluja, kuten Hämeenkyön Variston toimipiste vuonna 1981 (V), Kulomäen koulu 1981 (V) ja Askiston koulu 1986 (V). Nämä pienimittakaavaiset korttelikoulut palvelevat edelleen pienten asuinalueiden alakouluikäisiä lapsia. Suurempiin kouluihin lukeutuvat ajalle hyvin tyypil-

Kilterin koulun keskikäytävä ja klerestorio-ikkunanauhat. Kuva: Elina Riksmann, Vantaan kaupunginmuseo, 2016.

listä arkkitehtuuria edustava Havukosken koulu vuodelta 1987 (V), 1970-luvulta tutun elementtirakenteen omaava Pähkinärinteen koulu vuodelta 1981 (V) ja punatiilinen Kytöpuiston koulu (V) vuodelta 1980.

Suurimpia kouluja aikakaudelta ovat ammattikoulut, joiden suunnittelua on ohjannut tarkoituksenmukaisuus ja tilantarve ammatinopetuksen järjestämisessä. Vantaan Varian 1980-luvun ammattikouluja ovat Ojahaan toimipiste (V) vuodelta 1984 Myyrmäessä ja Veromieheessä sijaitseva Rälssitien toimipiste (V) vuodelta 1987. Nämä kaksi ammattikoulua eivät kuitenkaan pärjää vertailussa vuosina 1963-64 rakennettuun Hiekkaharjun toimipisteeseen (R2), joka on Eino Tuompon suunnittelema. Punatiiliverhous ja kuparilla korostetut yksityiskohdat sekä entisen pääsisäänkäynnin juhlava tunnelma kertovat aikansa huolellisesta ja paneutuneesta suunnittelusta, joka on tuttua ajan pankkien tai suurten yhtiöiden pääkonttoreista.

Tyypillistä kouluarkkitehtuuria 1980-luvulla olivat yksikerroksiset koulurakennukset. Erivärisistä, kuten keltaisesta ja valkoisesta, tiilestä puhtaaksimuuratut kuorimuurit betonirakenteen pinnassa olivat tavanomainen julkisivuratkaisu. Ikkuna-aukot olivat aiempaa suuremmat, kattomuodot monimuotoisia ja ajalle tyypillisestä pientalorakentamisesta tuttujen teltta- ja aumakattojen ollessa suosittuja. Kolmiomalliset kookkaat kattolyhdyt toistivat telttakattojen muotoa. Sisätiloissa oli nähtävissä beigen, ruskean ja pronssin sävyjä. Huonekorkeudet ovat 1980-luvun kouluissa maltillisia ja 1970-luvun näyttävää hallikouluperiaatetta ei vantaalaisissa 1980-luvun kouluissa enää tapaa.

Kouluissa, jotka on rakennettu 1980–1987, ei niinkään ole nähtävissä muodikasta postmodernia tyyllisuuntaa, kuten aikakaudesta voisi olettaa. Kohdejoukossa on yksi poikkeus: Kilterin koulu Myyrmäessä. Kilterin koulu (R2) on arkkitehti-toimisto Perko & Rautamäen suunnittelema. Myyrmäen keskustan vasta rakennuessa ympärillä valmistui koulu vuonna 1987. Koulun julkisivusuunnittelun osalliseksi oli haettu kaupungin toimesta sopivaa arkkitehti ja taiteilija -paria. Perko ja Rautamäki tekivät yhteistyötä taiteilija Jukka Mäen kanssa, jonka taideteos ”Pyramidien arvoitus” toteutettiin kahitiilestä muurattuun julkisivuun. Taideteos koostui kahitiilellä luoduista erilaisista pinnoista ja geometrisistä alueista. Geometrian käyttö voimakkaasti postmodernissa Kilterin koulussa näkyy läpi sen julkisivun kolmioaiheina ja kaarikatoksina. Julkisivua leimaa taideteoksen

ja vaakaraidoituksen lisäksi vesikaton mintunvihreä pellitys. Sisätilojen näyttävyyttä yllättää kouluun astuessa. Niiden vaikuttavuus perustuu keskigallerian korkeuteen, ilmavuuteen ja läpi koko käytävän siivilöityvään runsaaseen valoon. Aula on ilmava ja siellä toistuvat kuutio- ja neliömuodot ajalle tyypillisessä latitiaklinkkerissä ja lasiseinien muodostamassa tuulikaapissa ja ruokalassa. Sisätilojen värytyksessä on niin ikään käytetty mintunvihreää, vaaleaa violettiä ja keltaista. Kilterin koulu poikkeaa muista aikalaisistaan nimenomaan paneutuneen, leikkitelevän ja tilankäytöltään poikkeavan suunnittelun ansiosta. Vaikuttaa siltä, että Kilterin koulun hankkeessa suunnittelijoille on annettu enemmän vapautta, mahdollisuuksia ja resursseja kuin muissa verokkohteissa.

A blue-tinted photograph of a long, empty hallway. Along the left wall, a series of sneakers are lined up, receding into the distance. The floor is polished and reflects the overhead lights. The overall mood is quiet and contemplative.

YHTEENVETO

Vantaan kouluinventointi on tehty ja tulokset koottu puolen vuoden nopea-
tahtisessa hankkeessa. Kohteiden taustatutkimukseen, pohdintaan koulura-
kennusten merkityksestä osana rakennusperintöämme ja arkkitehtien työhön
paneutumiseen olisi ollut syytä käyttää enemmän tutkimusaikaa. Inventoinnin
tulokset ovat kuitenkin kattavat. Vantaalaisen koulusuunnittelukaanonin kirjoit-
tamisella olisi tarve siinä mielessä, että se taustoittaisi tämän kohdeinventoin-
nin. Inventoinnin tuloksia on mahdollista käyttää sellaisenaan käsikirjan tavoin
rakennussuojelu-, kaavoitus- ja tilanhallintatyössä. Inventoijan laatimien koh-
teen arvolausekkeiden ja taustatietojen lisäksi on mahdollista vertailla tarkas-
teltavaa kohdetta esimerkiksi omassa viiteryhmissään. Tämä käy poimimalla
tietokannasta tietyn vuosikymmenen kohteet tai esimerkiksi kaikki puurakentei-
set koulut. Inventointitiedon lisäksi tietokantaan on kerätty rakennusten muu-
toshistoria, mikäli se on ollut lupa- ja piirustustietokannoissa saatavilla. Tämän
tiedon lisäksi muistiinpanoihin on merkitty Vantaan kaupungin Arkki-arkistotie-
tokannasta poimitut koulujen vaihtuviin nimiin ja perustamisajankohtiin liittyvät
historiatiedot.

Vantaan kaupunginmuseon valokuva-arkistosta inventoijan kokoamat kouluja
ja niiden ympäristöjä esittävät valokuvat on digitoitu ja koottu Kirsti-tietokan-
taan omaksi ryhmäkseen. Valokuvia on mahdollista käyttää tulevaisuudessa
inventointiin tai muuten vantaalaisiin kouluihin liittyviin julkaisuihin, raporttei-
hin, historiikkeihin ja näyttelyihin.

Vertailuun perustuva arvotustyö on osoittautunut tarkasti aikataulutettuun
hankkeeseen sopivaksi ja työekonomiseksi tavaksi päästä selville kohdejou-
kon laadusta ja määrästä. Ryhmätyönä toteutetut arvotuspäälliköt rakennus-
tutkijoiden ja tilakeskuksen hankearkkitehdin kanssa osoittautuivat toimivaksi
tavaksi edetä työssä. Tämä vaati luonnollisesti muun työryhmän ajallista
panosta kerran viikossa tai kahdessa. Inventoinnin laatiminen tutkijan roolissa,
samassa työtilassa museon rakennustutkijoiden kanssa, osoittautui myös erin-
omaiseksi työtavaksi hankkeen rajauksen, kohteiden käsittelyn ja taustoittami-
sen kannalta. Dialogia arvotusten painotuksista oli helppo käydä päivittäisten
työtehtävien ohessa.

Tämä suppea hankeraportti toimii esipuheena sille tietomäärälle, joka on kerätty
Kirsti-tietokantaan Vantaan kouluinventointi -hankkeen alle. On huomioitava,
että arvotustyö on aina aikasidonnaista. Inventoinnin päivittäminen kymmenen
vuoden välein on tarpeellista. Mikäli kouluinventointia on tarvetta myöhemmin
laajentaa kattamaan esimerkiksi 1990-luvun vantaalaiset koulut, on se helposti
tehtävissä suoraan tietokantaan samaan tapaan kuin tämä inventointi on
toteutettu.

Kohdeluettelo

R1-, R2- ja V-kohteet ikäluokittain järjestettynä. Tässä listassa esiintyvät selkeyden vuoksi vain koulujen päärakennukset. Talous- ja piharakennukset on jätetty tämän listan ulkopuolelle.

■ 1837–1909	■ 1910–29	■ 1930	■ 1940
■ 1950	■ 1960	■ 1970	■ 1980–1987

R1-kohteet

■ 1.	Västersundoms skola, vanha koulurakennus	R1
■ 2.	Kyrkoby skola	R1
■ 3.	Seutulan vanha koulu, Västra finska folkskola	R1
■ 4.	Dickursby skola, puukoulu	R1
■ 5.	Köningstedtin ent. koulu	R1
■ 6.	Rekolan vanha kivikoulu 1929	R1
■ 7.	Tikkurilan ent. yhtenäiskoulu, Kulttuurikeskus Orvokki, 1926	R1
■ 8.	Tuomelan koulu	R1
■ 9.	Rekolan koulu 1951	R1
■ 10.	Jokirannan koulu	R1
■ 11.	Dickursby skola, kivikoulu	R1

11 kpl

R2-kohteet

■ 1.	Solhem, Hanaböle småskola	R2
■ 2.	Leppäkorven koulu ”Metsolan toimipiste”	R2
■ 3.	Ylästön kotiseututalo, Tolkinkylän ent.kansakoulu	R2
■ 4.	Kuninkaan kartano, Vandaforseen isompi koulurakennus	R2
■ 5.	Kuninkaan kartanoa vastapäätä ent. koulu	R2
■ 6.	Luontokoulu Sotungissa	R2
■ 7.	Björkbacka, Kuninkaan kaarre, Bed & Breakfast	R2
■ 8.	Jokivarren ent. koulu, nyk. ryhmäkoti	R2
■ 9.	Vantaankosken vanha kansakoulu, Oddfellows- yhdistystalo	R2
■ 10.	Käinby småskola, ent. Keimolan sivukoulu	R2
■ 11.	Veromäen koulu, ent. Backaksen kansakoulu	R2
■ 12.	Bykulla, nyk. kotiseututalo	R2
■ 13.	Tikkurilan ent. yhtenäiskoulu, Kulttuurikeskus Orvokki, 1939	R2
■ 14.	Vierumäen entinen koulu, Vallinoja	R2
■ 15.	Rajatorpan vanha koulu, Ilpolan koulu	R2
■ 16.	Keimolan uusi suomalainen kansakoulu 1949	R2
■ 17.	Rajatorpan koulun asuntola-neuvola	R2
■ 18.	Rajakylän koulu	R2
■ 19.	Simonkallion koulu	R2
■ 20.	Kauratien koulu Tikkurila, eli Jokiniemen koulu	R2
■ 21.	Varia Hiekkaharjun toimipiste	R2
■ 22.	Keskuspuiston kansalaiskoulu, työväenopisto	R2
■ 23.	Martinlaakson koulu	R2
■ 24.	Koivukylän koulu	R2
■ 25.	Kilterin koulu	R2

25 kpl

V-kohteet

1.	Seutulan koulu, 1948	V
2.	Jokivarren koulu	V
3.	Korson koulu	V
4.	Itä-Hakkilan koulu	V
5.	Vierumäen koulu	V
6.	Leppäkorven koulu	V
7.	Vantaankosken koulu, 1950-luvun koulurakennus	V
8.	Hakunilanrinteen ent. koulu	V
9.	Rajatorpan koulu, uusi	V
10.	Kaivokselan koulu	V
11.	Vantaankosken koulu, 1960-luvun koulurakennus	V
12.	Simonkylän koulu	V
13.	Kuusikon koulu	V
14.	Helsingin gymnasium	V
15.	Päiväkummun koulu	V
16.	Sotungin lukio	V
17.	Kimokujan koulu, nyk.päiväkoti	V
18.	Rautpihan ent.korttelikoulu, nyk.päiväkoti	V
19.	Mårtendals skola	V
20.	Uomarinteen koulu, Myyrmäki	V
21.	Vaskivuoren lukio	V
22.	Kivimäen koulu	V
23.	Hiekkaharjun koulu	V
24.	Ruusuvuoren koulu	V
26.	Lehtikuusen koulu, Kaarna	V
26.	Lehtikuusen koulu, Havu	V
27.	Mikkolan koulu	V
28.	Peltolan koulu	V
29.	Korson koulun 1970-l. osa ja uimahalli	V
30.	Askiston koulu	V
31.	Pähkinärinteen koulu	V
32.	Hämeenkyliän koulun Variston toimipiste	V
33.	Varia Ojahaantien toimipiste, Myyrmäki	V
34.	Varia Rälssitien toimipiste, Veromies	V
35.	Kulomäen koulu	V
36.	Kytöpuiston koulu	V
37.	Havukosken koulu	V
38.	Koivukylän terveyskeskus, ent. ammattikoulu	V

38 kpl

LÄHTEET

Painamattomat lähteet:

Eskola, Amanda 2017. VAARI-inventointi, Vantaan vanhan rakennuskannan inventointi. Vantaan kaupunki. Vantaan kaupunginmuseon käsikirjasto.

Karlsson, Kristina 2016. Korson koulu, rakennushistoriaselvitys.

Nieminen, Sari, Salonen Kati, Schalin Mona, 2007. Martinlaakson koulu. Rakennushistorian selvitys. Hankesuunnittelua varten.

Salonen Kati, Schalin Mona, Protassova Varvara, 2016. Entinen Vantaan kansakoulu. Rakennushistorian selvitys.

Salonen Kati, Schalin Mona, Protassova Varvara, 2013. Kivistön koulun rakennushistorian selvitys.

Salonen Kati, Schalin Mona, Protassova Varvara, 2016. Rajatorpan vanhan koulun rakennushistorian selvitys.

Salonen Kati, Schalin Mona, Protassova Varvara 2016. Vantaanjoen koulun rakennushistorian selvitys.

Västersundoms folkskola 100 år, historik, 12.10.1974.

Painetut lähteet:

Hölsä, Martti 2010. Kansakoulusta peruskoulujärjestelmään. Oppivelvollisuuskoulu Vantaalla 1967-2007. Porvoo.

Leppänen, Lauri 1966. Helsingin maalaiskunnan kansakoululaitos 1866-1966. Helsingin maalaiskunta. Tikkurila 1966

Lintukangas Seija, Manninen Marjaana, Mikkola-Montonen Annikki, Palojoja Päivi, Partanen Merja ja Partanen Raija 2007. Kouluruokailun käsikirja. Laatueväitä koulutyöhön. Opetushallitus: Helsinki

Vantaan kaupunki
Kaupunkisuunnittelu